

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор
з науково-методичної та
навчальної роботи

“ О.Б. Жильцов
2016 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЖИВОПИС**

(2 курс)

Галузь знань 0202 «Мистецтво»

Напрямок підготовки 6.020207 «Образотворче мистецтво»
Освітній рівень – перший (бакалаврський)

Інститут мистецтв

2015– 2016 навчальний рік

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.
Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи
А.О.Таранник

Живопис

Робоча програма _____ для студентів

(назва навчальної дисципліни)

галузі знань 0202 «Мистецтво», напряму підготовки 6.020205 «Образотворче мистецтво».

Розробник: Крюкова Анна Олексіївна, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва Інституту мистецтв

Протокол від « 07 » жовтня 2015 року № 2

Завідувач кафедри

образотворчого мистецтва _____ Ю.В.Романенкова

(підпис)

_____, 2015 рік

_____, 2016 рік

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Структура програми навчальної дисципліни	
I. Опис предмета навчальної дисципліни	9
II. Тематичний план навчальної дисципліни	10
III. Програма	
<i>Змістовий модуль I. Методика роботи над живописом гіпсової голови в кольорі</i>	11
IV. Плани практичних занять	11
<i>Змістовий модуль II. Вивчення побудови повітряної перспективи гіпсової та живої голови людини</i>	13
V. Навчально-методична карта дисципліни	14
VI. Завдання для самостійної роботи	15
Карта самостійної роботи студента	16
VII. Система поточного та підсумкового контролю	17
VIII. Методи навчання	19
IX. Методичне забезпечення курсу	20
XI. Матеріально-технічне забезпечення дисципліни	20
XI. Рекомендована література	21

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Академічний живопис» є нормативним документом Інституту Мистецтв Київського Університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою образотворчого мистецтва та дизайну на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану денної форми навчання.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, вмінь та навичок, які повинен опанувати бакалавр відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму засвоєння навчального матеріалу дисципліни « Академічний живопис », необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Навчальний курс «Академічний живопис» – важлива ланка циклу спеціальних предметів з пластичних мистецтв / рисунок, графіка, композиція, перспектива, пластична анатомія, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво/.

Структура змісту включає основні положення мистецтва академічного живопису, теоретичний та практичний матеріал.

Мета курсу – професійна підготовка фахівця з високим рівнем художньої майстерності щодо самостійного творчого вирішення завдань педагогічної образотворчої діяльності.

Завданням вивчення навчальної дисципліни є набуття базових знань з дисципліни «Академічний живопис». Ознайомлення з основними напрямками розвитку науки з «Академічного живопису» у вивченні методів і методики роботи зі студентами, формування цілісного бачення і уявлення, розвиток художнього смаку і навичок в роботі над творчими завданнями.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до профілю програми бакалавра образотворчого мистецтва формуються **загальні та фахові компетентності**.

Загальні компетентності:

(Світоглядна, громадська, комунікативна, інформаційна, науково-дослідницька, самоосвітня);

Фахові компетентності:

- здатність використовувати у практичній діяльності досвід світової та вітчизняної шкіл з образотворчого мистецтва, методів та авторських прийомів провідних художників;

- володіння навичками візуального сприйняття і створення композицій, відтворення їх на полотні (папір чи інша площина) для зображення задуманого.

Результати навчання

Знання, практичні навички та вміння.

Знання: різноманітних прийомів, методів роботи над творчими завданнями з використанням особливостей національних традицій школи образотворчого мистецтва.

Практичні навички і вміння:

Уміння створювати атмосферу творчого підходу для роботи над завданням, використовуючи при цьому класичні зразки. Уміння аналізувати, визначати технічні прийоми виконання завдання та методичні прийоми наочного пояснення завдання.

Програмні результати навчання.

Готовність до фахової діяльності в галузі образотворчого мистецтва.

Здатність до науково-дослідницької діяльності у сфері мистецької діяльності.

Мисленнева активність, творчий підхід у вирішенні нестандартних завдань.

Прагнення до особистісно-професійного лідерства та успіху.

Форма контролю: поточні оцінки за виконання практичних завдань. По завершенню семестру – залік.

Програма передбачає послідовне вивчення, шляхом виконання різних етюдів з натури колористичної гами зображуваних об'єктів, що є важливою ланкою в опануванні предмета. Вивчення натури в процесі виконання етюдів має будуватись на невід'ємному зв'язку всіх елементів зображувальної мови: композиції, колірних, тонових, пластичних, просторових та світлотіньових співвідношень. Вся система навчання живопису повинна сприяти розвитку образного і абстрактного мислення студентів, вихованню творчого професіонала.

Вказані в програмі навчально-практичні завдання необхідно розглядати як обов'язковий мінімум. Навчально-творчі завдання мають варіативний характер. Залежно від рівня підготовки студентів можна змінювати тематику завдань, а також визначати кількість годин на вивчення кожної теми. При цьому важливо зберігати дидактичні засади навчання. Практичні завдання потрібно орієнтувати на розвиток творчих здібностей студентів у процесі цілеспрямованого засвоєння прийомів, способів зображення та художньої системи.

Основою викладання курсу є виконання академічних постановок з натури та короточасних етюдів. Кожне наступне завдання ускладнюється по зростаючій за методом послідовного засвоєння закономірностей системи навчання.

Структура програми поєднує такі основні напрями діяльності:

- Теоретичну підготовку з основ мистецтва живопису.
- Практичну роботу /навчальні завдання, етюди, навчально-творчі та творчі роботи.

- Навчально-творчу діяльність під час виконання самостійних завдань та під час проходження пленерної практики.
- Самостійну роботу студентів, виконання творчої роботи.

Пріоритетним у навчанні мистецтва живопису є творчий підхід педагога, зумовлений художнім методом та методично обґрунтований.

Викладання живопису зобов'язує впроваджувати дидактичний принцип навчання, приділяти велику увагу культурі навчання-пізнання й головному принципу дидактики художньої педагогіки – принципу наочного навчання.

Отже, в процесі навчання на першому курсі студенти опановують такі теми і завдання як натюрморт, інтер'єр, пейзаж, зображення тварин. По завершенні курсу студент володіє знаннями і навичками побудови предметів на площині та у просторі, вміє працювати акварельними фарбами, передавати матеріальність зображуваних предметів, колорит, володіє майстерністю в зображенні рослинного і тваринного світу.

Головним навчальним завданням на другому курсі є вивчення живописного зображення голови людини. Це більш складний рівень навчальних завдань, де студент опановує нову форму побудови, нові кольорові рішення.

Отже, в процесі навчання викладач повинен зосередити увагу студентів на вирішенні завдань програми й сформувати у них професійний культурний рівень майбутнього фахівця.

Після завершення курсу навчання випускник /бакалавр/ повинен

- володіти знаннями та прийомами живописних технік та творчим підходом втілення задуму живописної композиції;
- вміти аналізувати твори митців живопису;
- володіти методикою викладання живопису,

- легко орієнтуватись в теоретичних та методичних питаннях наочності і навчання, знати і володіти засобами, що сприяють засвоєнню та закріпленню навчального матеріалу.

Зміст програми передбачає методичне забезпечення процесу мистецтва живопису й практичного опанування художньо-образної системи відображення предметних форм та явищ реального світу.

Основною умовою засвоєння навчального матеріалу предмета є неухильне виконання практичних завдань, вивчення теоретичного матеріалу, здійснення самостійної роботи студентів.

Структура програми навчальної дисципліни

Академічний живопис

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<i>Курс підготовки спеціалістів</i>	<i>Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної програми</i>
<p>Кількість кредитів: 4</p> <p>Кількість модулів: 2</p> <p>Кількість змістових модулів:</p> <p>Загальна кількість годин: 144год.</p>	<p>Шифр та назва галузі знань 0202 Мистецтво</p> <p>Шифр та назва напрямку підготовки 6.020205 образотворче мистецтво</p> <p>Освітній рівень - перший (бакалаврський)</p>	<p>Нормативна Рік підготовки – 2-й</p> <p>Семестр – III- й</p> <p>Аудиторних занять — 56 год. З них:</p> <p>Лекцій : 4 год.</p> <p>Практичні заняття: 52 год.</p> <p>Самостійна робота: 80 год.</p> <p>Модульний контроль: 8 год.</p> <p>Види контролю: залік</p>

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Ра- зом	Ауди- тор- них	Лек- цій	Прак- тич- них	Само- стійна робота	Модуль ний Конт- роль
Змістовний модуль 1. Методика роботи над живописом гіпсової голови в кольорі.							
1	Людина в образотворчому мистецтві. Методична послідовність роботи над живописом гіпсової голови з античного зразка.	4	4	4			
2	Етюд гіпсової голови з античного зразка на кольоровому тлі.	28	12		12	20	
3.	Етюд натюрморту з гіпсовою частиною обличчя.				20	18	
Разом		78		4	32	38	4
Змістовний модуль 2. Вивчення побудови повітряної перспективи гіпсової та живої голови людини.							
4.	Етюд натюрморту з гіпсовою маскою.	34	40		20	42	19
Разом		34	40		20	42	4
Разом за навчальним планом		144	56	4	52	80	8

ІІІ. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1.

Методика роботи над живописом гіпсової голови в кольорі.

Вступ. Робота над живописом голови людини починається на ІІ курсі у третьому семестрі і становить 4 кредити, з яких лекцій 4 години, практичних 52годин, самостійних 80 годин, Модульний контроль – 8 години. ПК - ПМК

Лекція 1. Людина в образотворчому мистецтві. Методична послідовність роботи над рисунком гіпсової голови античного зразка. 4 год.

Аналіз творчих методів роботи українських та зарубіжних майстрів мистецтва. Необхідні знання в роботі над зображенням людини. Методика виконання навчальних завдань з живопису гіпсової голови як початкових основ зображення людини. Ознайомлення з класичними канонами в зображенні голови.

Література: основна [1,2,3,4,5,6,7]

додаткова [1,2,3,4,5,6,7,8]

ІV. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заняття2. 12 год.

Етюд гіпсової голови з античного зразка на кольоровому тлі

Гризайль. Формат А-2

Постановка: для постановки рекомендується модель гіпсової голови простої форми з хорошим анатомічним складом.

Мета: побудова об'ємної форми голови за допомогою тонових співвідношень.

Завдання: конструктивно побудувати голову, гарно закомпонувати; зробити ахроматичний аналіз натури; прописати гіпсову голову за допомогою тонових співвідношень.

1 етап роботи: композиція і конструктивна побудова гіпсової голови 4 год.

2 етап роботи: прописка гіпсової голови за допомогою тонових співвідношень
4 год.

Література: основна [1,2,3,4,5,6,7]

додаткова [1,2,3,4,5,6,7,8]

Заняття 3.

20год

Етюд натюрморту з гіпсовою частиною обличчя

Акварель. Формат А-2

Постановка: натюрморт з гіпсовою деталлю обличчя голови, поряд можуть бути предмети, відповідні до теми.

Мета: вчитись писати частини обличчя кольором, відчувати вплив оточуючого середовища на гіпсову модель.

Завдання: закомпонувати натюрморт, знайти вірні співвідношення тону і кольорової гами, передати матеріальність предметів.

1 етап роботи: композиція натюрморту та голови, розміщення зображення на аркуші. Зв'язок елементів між собою. Побудова зображення.

4 год.

2 етап роботи: конструктивна побудова рисунка голови і прописка планів.

12год

3 етап роботи: передача співвідношень тону і кольорової гами 4 год.

4 етап роботи: передача матеріальності предметів 4 год.

Література: основна [1,2,3,4,5,6,7]

додаткова [1,2,3,4,5,6,7,8]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Вивчення побудови повітряної перспективи гіпсової та живої голови людини.

Заняття 4.

32год.

Етюд натюрморта з гіпсовою маскою.

Акварель, гуаш. Формат А-2

Постановка: гіпсова маска Венери розташовується на тлі неясних драперій, створюючи особистий теплий колорит стародавнього мистецтва. Поряд можуть бути невеличкі предмети, які допоможуть композиції.

Мета: вчитись писати і будувати кольором обличчя гіпсової маски, передавати матеріальність предметів.

Завдання: знайти вірні пропорції, побудувати гіпсову маску тоном та кольором, передати матеріальність.

1 етап роботи: уважно вивчити і розглянути натурну модель, композиційно розмістити зображення на аркуші. Знайти вірні пропорції 10 год.

2 етап роботи: конструктивна побудова рисунка гіпсової маски тоном та кольором 10 год

3 етап роботи: передача вірних співвідношень тону і кольорової гама 2 год.

4 етап роботи: передача матеріальності завершення роботи. 10 год.

Література: основна [1,2,3,4,5,6,7]

додаткова [1,2,3,4,5,6,7,8]

V. Навчально-методична карта дисципліни «Академічний живопис» III семестр.

Разом: 72 год., лекції – 2 год., практичні заняття – 28 год., індивідуальна робота – 4 год.,
самостійна робота – 34 год., модульний контроль контроль – 4 год.

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Модулі	Змістовий модуль I				Змістовий модуль II.				
Назва модуля	Методика роботи над живописом гіпсової голови кольором.				Вивчення побудови повітряної перспективи гіпсової та живої голови людини.				
Кількість балів за модуль	<i>253 бали</i>				<i>217бали</i>				
Теми лекцій	Людина в образотворчому мистецтві. Методична послідовність роботи над живописом гіпсової голови з античного зразка.								
Теми практичних занять	<i>(відвідування – 1 бал,</i>	2.Етюд гіпсової голови з античного зразка на кольоровому тлі. <i>(відвідування – 2 бали, 20 балів за роботу)</i>		3.Етюд натюрморта з гіпсовою частиною обличчя. <i>(відвідування – 5 бали, 50 балів за роботу)</i>		4. Етюд натюрморта з гіпсовою маскою. <i>(відвідування – 7 бали, 70 балів за роботу)</i>			
Самостійна робота		Табл. 6.1 <i>(20 балів)</i>		Табл. 6.1 <i>(30 балів)</i>		Табл. 6.1 <i>(30 балів)</i>			
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота № 1 <i>(25 балів)</i>				Модульна контрольна робота № 2 <i>(25 балів)</i>				
Підсумковий рейтинговий бал	470 балів (коефіцієнт успішності: $470 \div 100 = 4,7$)								

VI. Завдання для самостійної роботи

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1

Методика роботи над живописом гіпсової голови кольором.

Людина в образотворчому мистецтві. Методична послідовність роботи над живописом гіпсової голови античного зразка.

1. Аналіз творчих методів роботи українських та зарубіжних майстрів мистецтва. Необхідні знання в роботі над зображенням людини. Методика виконання навчальних завдань з живопису гіпсової голови як початкових основ зображення людини. Ознайомлення з класичними канонами в зображенні голови
2. Етюд гіпсової голови з античного зразка на кольоровому тлі.. 20 б.
3. Етюд натюрморта з гіпсовою частиною обличчя 30 б.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II.

Вивчення побудови повітряної перспективи гіпсової та живої голови людини.

4. Етюд натюрморта з гіпсовою маскою. 30б.

Карту самостійної роботи, де визначено форми академічного контролю, успішність (бали) і термін виконання самостійної роботи бакалаврами, подано у вигляді табл. 6.1.

Карта самостійної роботи студента

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль I. Методика роботи над живописом гіпсової голови в кольорі.		
1. Аналіз творчих методів роботи українських та зарубіжних майстрів мистецтва. Необхідні знання в роботі над зображенням людини. Методика виконання навчальних завдань з живопису гіпсової голови як початкових основ зображення людини. Ознайомлення з класичними канонами в зображенні голови.	модульний контроль	
2. Етюд гіпсової голови з античного зразка на кольоровому тлі.	модульний контроль	20
3. Етюд натюрморту з гіпсовою частиною обличчя	модульний контроль	30
Змістовий модуль II. Вивчення побудови повітряної перспективи гіпсової та живої голови людини.		
4. Етюд натюрморту з гіпсовою маскою.	модульний контроль	30
<i>Разом: 80 год.</i>	<i>Разом: 80 балів</i>	

VII. Система поточного та підсумкового контролю знань

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Академічний живопис» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 7.1, табл. 7.2.

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів	Одиниць	Всього
1	Відвідування лекцій	1	4	4
2	Відвідування практичних занять	1	26	26
3	Робота на практичному занятті	10	26	260
4	Самостійна робота (оцінюється як творча)			80
5	МКР	25	4	100
Підсумковий рейтинговий бал				470

Таблиця 7.1

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						Кількість балів без урахування коефіцієнта	Коефіцієнт	кількість балів з урахуванням коефіцієнта
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	МКР	T4	МКР			
						470	4,7	100

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
68 - 60	«задовільно»	E
74 - 69	«задовільно»	D
81 - 75	«добре»	C
89 - 82	«добре»	B
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 8.3.

Таблиця 7.2

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення

	<p>основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.</p>
--	--

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських, практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

VIII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні:* вправи, начерки, замальовки, рисунки, етюди.

2) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

3) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою, з репродукціями творів; з

використанням рекомендованих та обраних самостійно художніх матеріалів та інструментів; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

ІХ. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ засоби підсумкового контролю перегляд
- ✓ Методичний фонд.
- ✓ Роботи студентів з фонду.

XI Матеріально-технічне забезпечення дисципліни.

- ✓ Аудиторії, розраховані на роботу 12-15 студентів одночасно, на кожного розраховується по 2 кв.м.
- ✓ Мольберти в комплекті для роботи студентів з натури .
- ✓ Планшети зазначеного формату.
- ✓ Софіти для освітлення натурних постановок.
- ✓ Підставки різних конструкцій і розмірів для натурних постановок.
- ✓ Предмети і драперії натюрмортного фонда.

XI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Блудов А. Про викладання живопису на кафедрі графічних мистецтв. Українська Академія мистецтв/ Блудов А.– 2007. Вип. 14. – 167 с.
2. Жердзицький В. Особливості художнього сприйняття живопису. // Жердзицький В.Є «Дизайн-освіта 2008». – Х.: ХДАДМ, 2008. – 168 с.
3. Демиденко О. Цілісність зорового сприйняття у живопису натюрморту. // Демиденко О.І., Поддубко К.В. «Дизайн-освіта 2009», частина 2. – Х.: ХДАДМ, 2009.- С. 82-85.
4. Кирцер Ю. Рисунок и живопись: Учебное пособие. - 4-е изд. «Стереотип»/ Ю. Кирцер. – М.: Высшая школа, Издательский центр «Академия», 2001. – 272 с.
5. Батталини Т. Рисуем акварелью. От азов мастерства к тончайшим нюансам. / Т.Батталини. – М.: Изд. Эксмо, 2007. – 128 с.
6. Сокольникова Н. Основы живописи. / Н.Сокольникова. – М.: «Московские учебники», 1998. – 80 с.:ил.
7. Эванс Дж. Китайская тушь./ Джейн Еванс. – М.: Астрель, 2004. – 64 с.
8. Рисунок, живопись, скульптура»: загальний курс академічного рисунку (для студентів - архітекторів 1-3 курсів денної форми навчання спеціальності 6.060102 «Архітектура»). / Укл.: П.В.Мирончик, В.П.Манохін; Харк. Нац. Акад. Міськ. Госп-ва. - Х. - ХНАМГ 2009 - 222 с.
9. Попов М. Альбом: рисунок, живопись / М. Попов. – К. : ТОВ «Європа Прінт», 2008. 164с.

Додаткова:

10. Беда Г. Живопись./ Г.Беда – М.: «Просвещение», 1987. – 204 с.
11. Зурабян Т. Краски разных времен. / Т. Зурабян. – М.: Советский

художник, 1969. – 158 с.

12. Рейнс Дж. Полный курс акварельной живописи/ Дж. Рейнс. – М.:Изд. ФАИР, 2006. – 160 с.

13. Зайцев А. Наука о цвете и живопись / А.Зайцев – М.: Искусство, 1986. – 226 с.

14. Крошоу Э. Акварель/ Э. Крошоу. – М.: АСТ Астрель, 2004. – 96 с.

15. Паррамон Х. М. Основы живописи./ Х.М. Паррамон – М.: Изд. «Титул» 1998. – 80 с.:

16. Копальдо и Претте. М Творчество и выражение, / Копальдо и Претте - М.: «Советский художник», 1981. – 220 с.